

PREVENTIE VAN KWALITEITSPROBLEMEN EN INEFFECTIEVE AANPAKKEN IN HET LEESONDERWIJS

Dr. Kees Vernooy

Nijkerk

11 januari 2020

WAT ZEGT DE WETENSCHAP?

**Belangrijkste oorzaken voor leesproblemen volgens
Reid Lyon (2006)**

Sociaal-economische factoren – armoede

Biologische Factoren – Genetische aanleg en
Neurobiologie

Onderwijsfactoren – Belangrijkste!

Hempenstall (2005)

“Er bestaat in toenemende mate consensus dat als een school de beste praktijken beklemtoont de leesproblemen teruggebracht kunnen worden tot 10%, sommige wetenschappers zeggen zelfs 5%”.

In: *“What teacher need to know about reading and writing difficulties.”*

KENT HET LEESONDERWIJS KWALITEITSPROBLEMEN? JA! (Onderzoek

Inspectie van het basisonderwijs, 2019)

- 37 % van de leerkrachten geeft geen doelgerichte, duidelijke instructie;
- Rond de 50% van de scholen heeft het zorgaanbod niet op orde;
- 35% van de scholen werkt onvoldoende opbrengstgericht.

Het effect? Juist risicolezers vallen op die scholen uit.

Inspectie van het Onderwijs
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Het verloop van de daling van de leesvaardigheid van 15-jarigen sinds 2003 volgens PISA.

Illustratie

2003	2006	2009	2012	2015	2018
513	507	508	511	503	485

2003	2006	2009	2012	2015	2018
11,5%	15,1%	14,3%	13,8%	17,9%	24%

De grootste daling vindt in de periode 2003 – 2015 na 2012 plaats!

Gebrekkige leesvaardigheid is een groter probleem, dan tanend leesplezier!

Wat zegt de Inspectie van onderwijs over kwaliteit?

Monique Vogelzang (2019): 'Een kwart van de scholen in het primair en voortgezet onderwijs heeft de kwaliteitszorg niet op orde. Er is dus werk aan de winkel'.

WAAROM IS DE AANPAK VAN KWALITEITSPROBLEMEN BELANGRIJK?

- Negatieve effecten voor de leerlingresultaten;
- Negatieve effecten voor vernieuwingen/verbeteringen.

Aanpakken kwaliteitsproblemen leidt snel tot betere resultaten (zie LISBO, EL2 en Enschedese lees- en rekenverbetertraject).

II. KWALITEITSPROBLEMEN IN HET BASISONDERWIJS

Op het eerste gezicht:

- Nederland is wereldkampioen 'doorkleuteren'
- Nederland is Europees kampioen zittenblijven (OESO 2018)
- Nederlands is wereldkampioen 'dyslexie'
- Nederlandse klassen behoren tot de meest luidruchtigste en chaotische ter wereld; nergens ter wereld zijn scholieren zo ongedisciplineerd en ongemotiveerd als in Nederland (OESO, 2016)
- Sterke toename van het aantal laaggeletterden 15-jarigen (PISA 2019)
- Nederlandse kinderen behoren tot de meest gedemotiveerde lezers in de wereld in vergelijking met leerlingen in andere landen (OECD, 2016; PISA 2019).
- Hoog presterende leerlingen worden onvoldoende uitgedaagd (OECD, 2016);
- De helft van de basisscholen heeft het technisch lezen niet in orde en er is onvoldoende aandacht voor zwakke lezers (Inspectie van onderwijs 2019).

Kortom: Is ons onderwijs wel van hoog niveau? 30% van de kinderen heeft problemen met leren lezen en bijna 25% van de leerlingen is laaggeletterd!

Veel voorkomende kwaliteitsproblemen (zie Swanson e.a. 2011)

Leesgebied

- Natuurlijk leren lezen
- Geen aandacht voor mondelinge taalvaardigheid
- Leesrijpheid
- groep 1 en 2: geen goede leesstart
- Werken met slechte leesmethoden
- Hiaten in de taal/leeslijn
- Leesvaardigheid onvoldoende onderhouden
- Wiebelen en lezen
- Onvoldoende aandacht voor de automatisering bij technisch lezen
- Leesstrategieën en niet de tekst centraal
- Werken met orthotheekprogramma's
- Niveaulezen
- Geen en nep interventies
- Romantische leesopvattingen
- Geen DMT afnemen (pseudodyslecten)
- Niet oefenen
- Lezen op muziek

Instructie

- Geen of te lage toetsbare leesdoelen stellen
- Als je maar niet meer dan 40% IV en V kinderen hebt op de DMT
- Onvoldoende directe instructie tijdens het leren lezen
- Onvoldoende begeleide inoefening
- Methoden niet uitmaken
- Te weinig effectieve leesweken
- Zeer omvangrijke methoden (omgevallen kerstbomen)
- De handleiding van de methode niet gebruiken
- Onvoldoende tijd voor lezen inroosteren
- Niet meer tijd voor risicolezers
- Morsen met tijd
- Verkeerde differentiatieopvattingen
- Geloof in onderwijsmythen
- Geen monitoring resultaten (kwaliteitszorg)

Jan Rijkers, voorzitter van de Taalraad (2019) over de rol van tijd

Verklaring lage niveau van begripend lezen:

“Uit PIRLS weten we dat veel **minder tijd** gereserveerd wordt voor lezen dan 20 jaar geleden. Er is vooral **minder aandacht** voor technisch lezen, het vlot kunnen verklanken van wat er staat. Vlot technisch kunnen lezen is essentieel, maar het schiet erbij in omdat scholen in Vlaanderen en Nederland veel andere doelstellingen moeten realiseren: ***EHBO, tanden poetsen, beweging, drugpreventie, gezond leven, met geld leren omgaan*** ...”

Maar ook ... de onderwijsmythen!

(Vernooy 2017)

- Breinmythen, zoals o.a. neurolinguistisch programmeren, hersentraining, etc. (vaak zijn de bronnen niet te achterhalen)
- Leerstijlen
- Meervoudige intelligentie
- Leesmythen (brillen, beeddenken, medicijnen, (senso)motorische oefeningen, etc.

Stop met activiteiten waarvan leerlingen niets opsteken!

Illustraties

Leesrijpheid

Wachten met lezen en schrijven tot een kind 'rijp' is, is een slecht idee. Kinderen zijn geen fruit (professor Bert van Oers, 2019).

Byrnes & Wasik (2019): leidde tot geen aandacht voor lezen in de periode van 0 – 6 jaar.

Bewegen en leren lezen

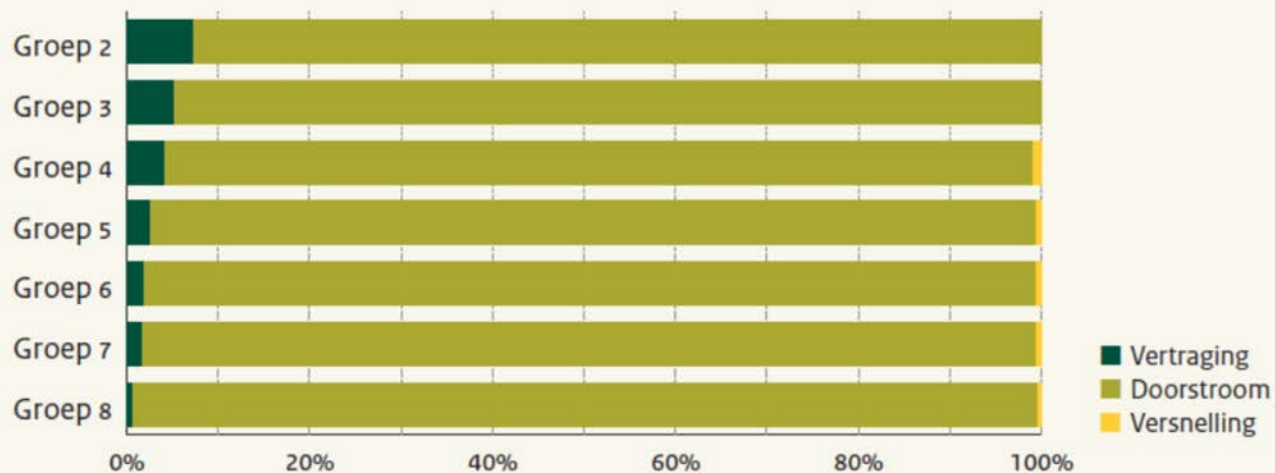

Zittenblijven in de basisschool

(bron Inspectie van het onderwijs in 2013)

FIGUUR 1.3H

Percentage vertraagde en versnelde leerlingen naar leerjaar, overgang 2011/2012 naar 2012/2013
(n=1.304.843)

Bron: Inspectie van het Onderwijs, 2013

Zittenblijven heeft een negatieve effectgrootte van $d = -0,32$!

Effectiviteit laat starten?

Monique Marreveld (2018): Nederland is wereldkampioen 'doorkleuteren'.

Wat laat de dissertatie van Andrea Netten (2014) zien?

Haar analyses tonen dat leerlingen die zeven jaar of ouder waren toen ze in groep 3 startten (verlengde kleuterperiode) in groep 6 minder goede lees- en rekenprestaties laten zien dan hun klasgenoten.

Wat toont recent NRO-onderzoek?

- Van der Veen en Karssen (2019) vonden dat een verlenging van de kleuterperiode geen goede remedie tegen ontwikkelingsachterstanden was.
- Voor meer info:

<https://www.nro.nl/verlenging-van-de-kleuterperiode-verkleint-ontwikkelingsachterstand-niet/>

KENNISROTONDE: 2015

- Vraag: Wat is het langetermijneffect van het aanleren van klank-letterkoppelingen in groep 2 op de leesresultaten van leerlingen in groep 3?
- Reactie Dr. Hanneke Wentink: Positief!
- Verder: kleuters die met weinig of geen letterkennis naar groep 3 gaan, ontwikkelen vroeg of laat leesproblemen.

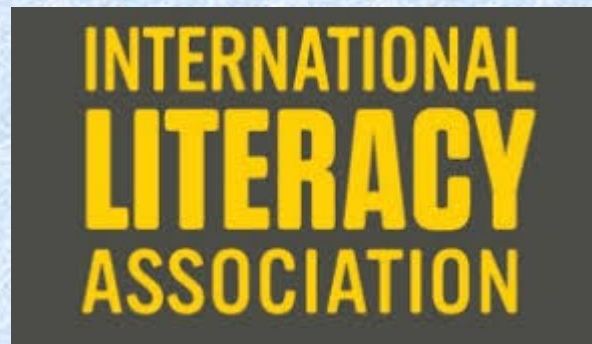
CRUCIAAL: EEN GOEDE LEESSTART!

Goede leesstart =
mondelijke taal/woordenschat x
geletterde ervaringen x
fonologische processen

CONTEXT:
SOCIAAL-EMOTIONELE
ONDERSTEUNING

INTERNATIONAL LITERACY ASSOCIATION (2020)

- Beginnende geletterdheid moet ***'hot'*** zijn;
- Beginnende geletterdheid heeft alles met ***'gelijke kansen'*** te maken!

Onderschatting van de kritische rol van vlot en vloeiend lezen

Dissertatie Thijs Nielen (2016). Door gebrek aan oefening stagneert de ontwikkeling van leesvaardigheden na groep 6 en daarmee het plezier in lezen.

LEESMOTIVATIE VERSUS COMPETENTIE

Elsje van Bergen e.a., 2018:

*Importantly, the present results suggest that it is the children's reading ability that determines how much they choose to read, rather than vice versa. Het gaat om 7;6 jarigen maar Harlaar e.a. (2011) vonden hetzelfde bij 10-11 jarigen. Dit ter ondersteuning van het adagium: **beter lezen leidt tot meer lezen.***

2. Instructie versus werkomgeving (Hattie, 2007, 2012). Wat is het meest effectief?

Instructie	Effectgrootte	Werkcondities	Effectgrootte
- Uitdagende doelen	0.56	- Groeperen binnen de klas	0.28
- Kwaliteit lesgeven	0.71	- Onderzoekend leren	0.31
- Reciprocal teaching	0.74	- Geïndividualiseerd onderwijs	0.20
- Relatie docent-leerlingen	0.72	- Probleemgestuurd leren	0.15
- Feedback geven	0.75	- Verkleinen klassengrootte	0.21
- Leerlingen leren zaken te verwoorden	0.67	- Niveaugroepen	0.11
- meta-cognitieve strategieën	0.67	- Verschillende klassen bij elkaar	0.04
- Directe instructie	0.59	- Whole language (natuurlijk leren lezen)	0.06
- Mastery Learning	0.57	- Aanvullende methoden	0.19
- Response to intervention (convergente differentiatie)	1.07	- Zomerklassen	-0.09
- Leren lezen volgens de letterklankkoppeling	0.60	- Zittenblijven	-0.08
- Regelmatig toetsen	0.46		

Gemiddeld: 0.68

Gemiddeld: 0.13

Illustratie: Leestraject: Doel AVI-niveau groep 3.
Effect inhoudelijke coaching kwaliteitsverbetering op de werkvloer

	jun-12	jun-13
streefdoel	95% AVI E3 beheerst	95% AVI E3 beheerst
School 1	61%	89%
School 2	93%	90%
School 3	68%	91%
School 4	72%	81%
School 5	62%	79%
School 6	58%	66%
School 7	36%	86%
School 8	37%	80%

3. Ineffectieve praktijken. Wat heeft volgens onderzoek weinig, geen of zelfs negatief effect voor de leerling? (Hattie 2009)

• Zittenblijven/kleuter-schoolverlenging	• -.16
• Vaste niveaugroepen	• .10
• Geïndividualiseerd onderwijs	• .20
• Zelfontdekkend onderwijs	• .06
• Orthotheekprogramma's	• .17
• Meerdere jaargroepen bij elkaar	• .04

III. WAT IS WEL EFFECTIEF?

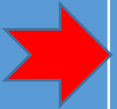
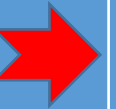
- Stel doelen.
- Pak eerst kwaliteitsproblemen aan.
- Daarbij is van belang:
 - *Gebruik te maken van evidence based inzichten;*
 - *Zorgen dat er wat in de klassen verandert;*
 - *Lesgeven moet leren tot gevolg hebben;*
 - *Tijd doet er ook toe!*

WAT HEBBEN ALLE GOEDE SCHOLEN GEMEENSCHAPPELIJK DIE HET MAXIMALE UIT LEERLINGEN HALEN?

(Vernooy 2008)

- Doelgerichtheid: hoge, toetsbare doelen
- Veel aandacht voor preventie (fonemisch bewustzijn en woordenschat)
- Bijzondere aandacht voor instructie en aanvullende extra/intensieve-instructie voor risicoleerlingen
- Voldoende tijd aan lezen besteden en er zorgvuldig mee omgaan
- Het monitoren van de leerlingresultaten
- Er is sprake van sterk onderwijskundig leiderschap.
- Continue professionaliseren.

Wat moet er gebeuren?

Gestelde doelen 	Verzamelen gegevens 	Verklaren gegevens 	De interventies 	Vaststellen effectiviteit
Hoge doelen 85% A-C op leestoetsen LVS	LVS-toetsen	-Instructie -Curriculum -Onderwijsleerklimaat -Leerling	-Instructie -Curriculum -Onderwijsleerklimaat -Leerling	Wat zeggen de LVS-toetsen?
	Groepsover- zichten	- Kwaliteits- problemen? -Ineffectieve praktijken?	-Effectieve praktijken	Betere resultaten?

HOE KWAMEN DE BESTE SCHOLEN AAN DE TOP? (McKinsey 2007)

- De enige manier om resultaten te verbeteren is het verbeteren van de instructie
- Bij het verbeteren van de instructie moeten scholen een weg vinden om te veranderen wat in de klassen gebeurt

McKinsey&Company

John Hattie (2007)

“Ook al werken we met het beste schoolsysteem, het beste curriculum, de beste infrastructuur, de beste methoden, het lukt niet als we geen excellente leerkrachten hebben.

De leerkrachten maken het verschil!”

International Literacy Association (2020) en opleidingen

- Een goede opleiding is zeer belangrijk!
- Te vaak komen nieuwe leerkrachten de klassen binnen zonder te beschikken over de vaardigheden die voor het leessucces van de leerlingen belangrijk zijn.

“In de afgelopen 10 jaar is er veel onderzoek gedaan naar wat het verschil voor leerlingen maakt m.b.t. leerlingresultaten en nu is het duidelijk: **de meest belangrijke factor voor het leren van de leerlingen is wat hun leerkrachten weten!**”

Linda Darling-Hammond, Stanford University

IV. TOT SLOT

Als kinderen niet leren, hebben we ze niet onderwezen’.

(Siegfried E. Engelmann)

Paul Scheffer (2019). Het onderwijs schreeuwt om een
parlementair onderzoek!

Expertisebureau Effectief Onderwijs

Voor meer informatie:
cgtvernooy@gmail.com
0645285775

dank

je

wel